

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Лариса Лук'янова

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Анотація:

Автор розглядає безробіття як макроекономічну проблему, невіддільний складник ринкової економіки, один з негативних наслідків самої природи ринку праці, притаманний практично кожному світовому суспільству, що нині набуває особливого загострення. Наведено результати аналізу стану безробіття в Україні й розкрито причини, що впливають на його сучасну динаміку. Сформульовано дві пропозиції, які, на думку автора, можуть сприяти розв'язанню порушеного питання: вивчення, узагальнення й адаптація здобутків зарубіжного досвіду з виявленням можливостей використання його кращих ідей у вітчизняній економіці й розвиток системи професійного навчання безробітних.

Ключові слова:

безробіття; ринок праці; працевдатне населення; професійне навчання.

Аннотация:

Лукьянова Лариса. Безработица как социально-экономическая проблема Украины и пути ее решения.

Автор рассматривает безработицу как макроекономическую проблему, неотъемлемую составляющую рыночной экономики, одно из негативных последствий самой природы рынка труда, присущее практически каждому мировому сообществу, что в настоящее время особенно обостряется. Представлены результаты анализа состояния безработицы в Украине и раскрыты причины, влияющие на его современную динамику. Сформулированы два предложения, которые, по мнению автора, могли бы способствовать решению этого вопроса: изучение, обобщение и адаптация достижений зарубежного опыта с выявлением возможностей использования его лучших идей в отечественной экономике и развитие системы профессионального обучения безработных.

Ключевые слова:

безработица; рынок труда; трудоспособное население; профессиональное обучение.

Resume:

Lukianova Larysa. Unemployment as a socio-economic problem in Ukraine and ways of its solution.

The author considers unemployment as macroeconomic problem, integral part of market economy, one of the negative consequences of labour market characteristic of every society. It is noted that this problem is becoming particularly important nowadays. In the article the results of the analysis of unemployment in Ukraine and reasons influencing its current dynamics have been presented. Two suggestions which, according to the author, may solve this problem have been proposed. They are: study, generalization and adaptation of the best examples of foreign experience together with revealing possibilities to use its best ideas in Ukrainian economy and creating conditions for effective vocational training of the unemployed.

Key words:

unemployment; labor market; labour force; vocational training.

Постановка проблеми. Нині, коли одним з вирішальних чинників розвитку будь-якої економіки стає людський капітал, питання ефективного функціонування ринку праці, важливою ознакою якого є рівень безробіття в країні, набуває дедалі більшої актуальності. Протягом останніх десятиліть підходи до природи праці, зайнятості населення, причини виникнення безробіття, мотивація пошуків праці та інші аспекти порушеної проблеми неодноразово кардинально змінювалися.

Феномен безробіття – одна з найгостріших проблем, з якими стикається сучасне світове суспільство. У загальному розумінні безробіття – це соціально-економічне явище, коли частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [8] і стає «зайвою». За визначенням Міжнародної організації праці (МОП), безробітні – це особи віком від 15 до 70-ти років (зареєстровані й незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють трьома умовами: не мали роботи (прибуткового заняття); активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх 4-х тижнів; готові стати до роботи впродовж двох найближчих тижнів [7].

Сьогодні близько 800 млн осіб, тобто кожна третя працевдатна людина у світі, не має роботи взагалі або має сезонний чи випадковий заробіток. У звіті щодо ситуації на світовому ринку праці, підготовленому МОП, зазначається, що останнім часом ситуація лише погіршується й найближчими роками в середньому рівень безробіття досягне 10%. І буде зростати. Особливо занепокоєні міжнародні експерти високим рівнем безробіття серед молоді, який досягнув чергового максимуму – 13%, тобто 81 млн молодих людей не має роботи.

Усі країни світу докладають багато зусиль для подолання безробіття, проте жодній ще не вдалося цілком його ліквідувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанням проблеми безробіття активно займаються вітчизняні науковці, зокрема С. Бандура, І. Бондар, І. Давидова, Д. Богиня, Г. Волинський, В. Гесць, В. Герасимчук, О. Грішнова, С. Дзюба, С. Дорогунцов, С. Кузнецова, Є. Лібанова, Ю. Маршавін, Я. Міклош, С. Мочерний, В. Скульська, А. Чухно, І. Моцін та ін. Про актуальність дослідження проблеми безробіття свідчать публікації й наукові праці провідних зарубіжних учених. Окремі аспекти безробіття, причини його виникнення й шляхи регулювання досліджували Дж. Акерлоф, Л. Гроган,

П. Дайамонд, Джекман, Дж. М. Кейнс, Т. Мальтус, К. Маркс, Д. Рікардо, А. Пігу, М. Фрідмен, А. Сміт, Д. Хікс та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз основних проблем, причин, стану, динаміки й наслідків безробіття, а також визначення напрямів його подолання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безробіття є макроекономічною проблемою, притаманною практично кожному світовому суспільству. Воно є невіддільним складником ринкової економіки, одним з негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту й пропозиції. Чим нижчий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим вищий рівень безробіття й навпаки. Емпіричним шляхом доведено, що 1% зростання безробіття скорочує ВВП на 2%.

Безробіття характеризується кількістю безробітних і рівнем безробіття (відношення кількості офіційно зареєстрованих безробітних до кількості працездатного населення). Важливими критеріями вивчення структури безробіття як соціальної категорії є:

- стать (з виокремленням найменш захищеної категорії – жінок);
- вік (з виокремленням молодіжного безробіття й безробіття осіб передпенсійного віку);
- соціально-професійні групи (робітники, інженерно-технічні працівники, учителі, медперсонал, службовці тощо);
- рівень освіти;
- професійно-кваліфікаційні характеристики; рівень доходів і забезпеченості; причини й мотиви звільнення з роботи.

Вибірковий огляд стану безробіття в окремих зарубіжних країнах показав, що найменший рівень безробіття в 2014 р. був зафіксований у Норвегії (3,7%) й Австрії (4,9%), відносно невисокий – у Німеччині (5,4%). Найвищі показники серед країн Південної Європи зафіксовані в Греції (26,6%) та Іспанії (26,8%), а також у Португалії (17,6%) і на Кіпрі (15,1%). Середньостатистичний показник серед 27 країн ЄС становив 10,9%, а отже, Францію, яка має рівень безробіття 10,8% можна зарахувати саме до середньостатистичних країн. Серед пострадянських країн найкраща ситуація щодо зайнятості населення спостерігається в Естонії – 8,7% безробітних, а нещодавно прийнята до ЄС Хорватія має набагато вищий показник безробіття – 16,6% [2].

В Україні вперше на законодавчому рівні було визнано наявність безробіття в 1991 році з прийняттям Закону «Про зайнятість населення». Згідно з українським законодавством, безробітними вважаються люди працездатного віку, які втратили роботу

з незалежних від них причин, не мають заробітку, а також ті громадяни, що виходять вперше на ринок праці, зареєстровані в центрах зайнятості, шукають роботу й готові стати до праці. До безробітних, зареєстрованих в органах державної служби зайнятості, належать особи, які не мають роботи й шукають її, а також ті, що в установленому порядку отримали офіційний статус безробітного в органах державної служби зайнятості [7].

У сучасних умовах економічної кризи сформувався не дуже сприятливий клімат на вітчизняному ринку праці. Якщо раніше безробіття було зумовлено об'єктивними причинами формування ринкової економіки, а самі безробітні були необхідним ресурсом сфери зайнятості, то сьогодні кількість безробітних громадян працездатного віку стрімко зростає й набуває масового характеру, а отже, становить реальну загрозу для державного й суспільного добробуту. Причиною такого поширеного явища є тривала неефективність використання робочої сили в минулому й брак соціально-економічних чинників, які дають змогу людині застосовувати свої навички в продуктивній праці за пристойну плату в сучасних умовах.

Загалом на появу безробіття впливає сукупність чинників, провідними серед яких є такі: структурні зрушення в економіці, зниження темпів економічного розвитку, науково-технічний прогрес, недосконале трудове законодавство, відставання якості робочої сили від потреб сучасної економіки; дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили практично за всіма групами професій; сезонні коливання виробництва, недостатній сукупний попит, інфляція, низький рівень професійної підготовки й перепідготовки, недостатній рівень програм зайнятості й демографічні процеси; низький рівень підприємницької ініціативи громадян.

Вивчення динаміки безробіття в Україні показало, що з 2003 до 2008 рр. кількість безробітних постійно зменшувалася, але через економічну кризу 2009 р. знову почала зростати. Причому понад 40% серед безробітних становили особи віком від 15 до 29 років, кожен п'ятий безробітний – віком від 40 до 49 років, кожен четвертий – від 30 до 39 років. З 2010 до 2013 року відбувалося зменшення кількості безробітного населення як у віці 15–70 років, так і працездатного населення. Незначна позитивна динаміка попиту на робітників не пов'язана зі зростанням економіки й створенням робочих місць і могла бути лише відображенням «сезонності» ринку праці. Насправді позитивна тенденція щодо рівня безробіття в Україні є далекою від реальності, оскільки є багато проблем, що стосуються статистики безробіття в Україні, які не дають змоги об'єктивно

оцінювати реалії цього явища в державі. Статистика не враховує часткову зайнятість; осіб, які втратили «надію на працю» й не перебувають на обліку в службі зайнятості; тих, хто примусово опинилися у відпустках з ініціативи адміністрації й вважаються зайнятими. На статистичну похибку також впливає неправдива інформація самих безробітних.

Крім того, велика кількість українців працює без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, які задіяні в тіньовій економіці, хто отримує виплати в зв'язку з безробіттям, хто саме через брак роботи виїхав за кордон на заробітки. Не включено до складу безробітних селян, які живуть лише з присадибного господарства, а також тих, хто має тимчасові підробітки. Значна частина населення зараз працює в умовах вимушеної неповної зайнятості. Чисельність лише тих, хто працює в режимі неповного робочого тижня (дня), перевищує 2 млн осіб [12, с. 182].

На відміну від ЄС, в Україні є велика кількість неофіційних безробітних, які не перебувають на обліку в центрах зайнятості, а отже, не враховуються в офіційній статистиці, що також зумовлює викривлення даних щодо справжнього масштабу безробіття. До служби зайнятості звертаються за роботою менше ніж 20% фактичних безробітних. Українці, як і росіяни, часто працюють неповний робочий день і, як і молдавани, виїжджають на заробітки в сусідні країни. Це пов'язано з тим, що в Європі допомога в зв'язку з безробіттям становить не менше однієї тисячі євро й процес її отримання відносно простий. Водночас в Україні допомога не перевищує прожиткового мінімуму (на який, об'єктивно, прожити неможливо), а його оформлення, можна розпочинати через 91 день від дня звільнення, при цьому повинна бути дотримана умова взаємної згоди сторін (працівника й роботодавця). Тому безробітні здебільшого не хочуть чекати понад три місяці й шукають роботу самостійно, часто за кордоном.

Отже, точна кількість незайнятих в Україні залишається невідомою через недосконалість системи їх підрахунку [3, с. 311]. Значне перевищення пропозиції робочої сили, яке є сьогодні в Україні, призводить до того, що збільшується кількість «хронічних безробітних», тобто тих, хто не може отримати роботу понад один рік [5, с. 85].

Останнім часом проблема безробіття загострюється. Через велику кількість переселенців зі Сходу України збільшилося число претендентів на кожну вакансію. Крім того, все більше підприємств частково або цілком припиняють свою діяльність, що також

призводить до звільнення персоналу й збільшення армії безробітних.

Так, станом на 1 лютого 2015 р. було зареєстровано 524,4 тис. безробітних (проти 512,2 тис. січні), з них 415,0 тис. осіб отримують допомогу в зв'язку з безробіттям. При цьому серед міського населення зареєстровано 305,8 тис. безробітних, а серед сільського – 218,6 тис. Згідно з даними Держстату, станом на 1 лютого 2016 року кількість безробітних становила 508,6 тис. осіб. З них допомогу в зв'язку з безробіттям отримують 414,4 тис. осіб [1].

Не може не хвилювати той факт, що нині в Україні не можуть знайти роботу не лише особи з низькою конкурентоспроможністю на ринку праці, а й ті, хто має високий рівень освіти й професійної підготовки [11]. Надзвичайно гострою в державі сьогодні є проблема високої частки безробітних з вищою освітою. Вища освіта в Україні перетворилась на бренд, через який у країні бракує фахівців робітничих спеціальностей. А отже, знайти роботу випускникам ВНЗ зі спеціальностями, наприклад юриста, економіста, вдвічі важче. Подолати цю ситуацію, на думку Ю. Маршавіна, можна за допомогою розроблення ефективної системи прогнозування потреб ринку праці в працівниках у професійному розрізі; підвищення ефективності професійної орієнтації населення, насамперед молоді, і вдосконалення професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації населення [6].

Останнім часом ситуація з молодіжною зайнятістю в Україні загострилася, питома частка молоді в загальній кількості безробітних сягнула 30%. Молодь становить окрему частину ринку праці, що розвивається не так, як увесь ринок. З одного боку, вік сприяє високій мобільності, відкритості, а з іншого – молоді бракує відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці. Тому безробіття серед молоді є однією з найгостріших соціально-економічних проблем України. Основними причинами зростання безробіття в Україні серед молоді є такі: 1) значна частина випускників ВНЗ не може конкурувати з більш досвідченими претендентами на робоче місце, що також свідчить про невідповідність рівня підготовки фахівців в Україні потребам виробництва; 2) під скорочення насамперед потрапляють працівники з меншим досвідом роботи, більшість з яких – молоді люди.

Серед найвагоміших негативних соціально-економічних наслідків, зумовлених браком достатньої кількості робочих місць в Україні, слід назвати: посилення соціальної напруги; збільшення кількості психічних захворювань; посилення соціальної диференціації; загострення

криміногенної ситуації; зниження трудової активності; скорочення податкових надходжень; зменшення ВВП; зниження життєвого рівня населення; зростання витрат на допомогу безробітним [10, с. 5].

Безпосередньою причиною трудових переміщень у кожному окремому випадку є невідповідність інтересів працівника вимогам, що висуваються до конкретного робочого місця, а на макроекономічному рівні – невідповідність наявного розподілу робочих місць потребам моделі соціально-економічного розвитку. Причинами виникнення безробіття є: міграція робочої сили (5 млн українців-заробітчан у країнах Заходу); послаблення економіки й відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення; обмежена кількість робочих місць; процеси приватизації й роздержавлення [12, с. 183].

Конкретизація причин незайнятості населення України показала, що найбільшу частку становить звільнення за власним бажанням, проте це бажання зазвичай пояснюється важкими умовами праці; нерегулярною виплатою заробітної плати або взагалі відсутністю її тощо.

Зауважимо, що, крім соціально-економічних наслідків, безробіття має надзвичайно тяжкі соціально-психологічні наслідки. Зазвичай оцінюється лише економічний ефект безробіття, наприклад, реєструється кількість звільнених робітників або людей, які звернулися до центрів зайнятості, фіксується сума виплаченої допомоги в зв'язку з безробіттям та ін. Набагато складніше вимірювати соціально-психологічний ефект, який не можна обрахувати. Так, М. Х. Бреннер, який понад тридцять років вивчав соціальні наслідки безробіття в США, встановив, що внаслідок його збільшення в національних масштабах кількість самогубств зростає на 4,1%, пацієнтів у психіатричних закладах – на 3,4%, ув'язнених – на 4%, кількість убивств підвищується на 5,7%.

Негативними наслідками безробіття також можна вважати погіршення соціально-психологічного клімату в колективі, невизначеність щодо завтрашнього дня, втрату кваліфікації, невпевненість у власних силах і можливостях, безініціативність, збільшення кількості ситуацій, що провокують скоєння злочину, деградацію особистості (пияцтво, наркоманія тощо) [9].

Безробіття – це важкий іспит для всієї родини. Безробітні втрачають почуття власної гідності, почуваються винними перед своїми близькими, опиняються в стані дезадаптації, що призводить до психічних розладів, самогубств, інших видів девіантної поведінки. Усі ці чинники підштовхують безробітних

до політичної активності: участі в демонстраціях і мітингах, інших акціях протесту. Отже, коли суттєво зростає кількість осіб, які впродовж тривалого часу шукають роботу й не знаходять її й через відчай здатні на будь-які вчинки, безробіття може становити загрозу національному розвитку й безпеці, бути головною причиною соціально-економічної дестабілізації. Саме тому це явище ми вважаємо як економічною, так і соціальною проблемою.

Ураховуючи демографічну, соціально-економічну ситуації, які склалася в різних регіонах України, можна припустити, що як у найближчому, так і достатньо віддаленому майбутньому проблема безробіття ще більше загостриться. Отже, сьогодні це питання є надзвичайно актуальним і потребує значної уваги з боку держави для врегулювання стабільності, визначення основних чинників і аналізу стану показників, які впливають на безробіття.

Серед багатьох пропозицій, які, на думку науковців і практиків, могли б сприяти розв'язанню цього питання, зупинимось на двох.

1. Складна політична, соціальна-економічна, демографічна ситуація в Україні, законодавча нерегульованість трудових і виробничих відносин між державою, роботодавцями й працівниками, зниження рівня життя, постійне зростання рівня безробіття потребують розв'язання проблеми цивілізованим шляхом, зокрема вивчення, узагальнення й адаптації здобутків зарубіжного досвіду з виявленням можливостей використання його кращих ідей у вітчизняній економіці.

2. Регулювання безробіття вимагає здійснення комплексу заходів активного (професійна підготовка; фінансова допомога безробітним, охочим відкрити власну справу) і пасивного (фінансова допомога; програми дострокового виходу на пенсію) спрямування, метою яких є збереження в безробітних і незайнятих громадян мотивації до праці, сприяння в її пошуку з подальшим працевлаштуванням. Застосовуючи їх одночасно, перевагу слід надавати заходам активного спрямування. Серед активних заходів найбільш ефективними на нашу думку, є професійне навчання безробітних.

Щодо першої пропозиції. Модель національного ринку формують системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації робітників; засоби регулювання трудових відносин тощо. З огляду на це, розрізняють три найбільш відомі моделі ринку праці:

1. Патерналістська модель. Система трудових відносин базується на так званому принципі «довічного найму», «довічної зайнятості», який

передбачає гарантії зайнятості працівників на весь період трудової діяльності. Підприємець надає працівнику можливість довічної роботи за умов дотримання норм поведінки до настання граничного віку (55-60 років). Найбільш цілісно така модель реалізована в Японії, де стабільність кадрів є надзвичайно високою, а рівень безробіття (2-3%) і плинність персоналу (2%) – низькими.

2. Ліберальна модель. Є найбільш динамічною, її сутність полягає в збереженні самовідповідальності людини, її самореалізації з мінімальною відповідальністю суспільства за особу. Робоча сила в країнах з такою моделлю відрізняється високим рівнем мобільності (близько 10% тих, хто працює, і 20-40% молоді, зокрема в США, щорічно змінюють професію); якщо потреби в робочій силі зменшуються – роботодавці вдаються до звільнень, а не вводять режим неповної зайнятості; допомога в зв'язку з безробіттям сплачується не більше ніж півроку, що спонукає особу шукати роботу. Ця модель характерна для США, Канади, Австралії.

3. Соціал-демократична модель. Спирається на проведення активної політики на ринку праці. Зокрема на розроблення заходів, спрямованих на забезпечення професійної підготовки й перенавчання безробітних, створення нових робочих місць; координації міграції населення й робочої сили, а також на підтримку самозайнятості. Кошти йдуть не на підтримку безробітних, а на підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. Еталоном моделі є ринки праці у Швеції, Німеччині, Франції, Австрії, Фінляндії.

Саме ця модель є найбільш прийнятною для України.

Щодо другої пропозиції.

Загалом професійне навчання є засобом впливу на особистість, підвищення її впевненості у власних силах. Професійна підготовка безробітних спрямована на забезпечення професійної самореалізації особистості, здобуття нової професії чи спеціальності, формування поглиблених професійних знань, умінь, навичок і здібностей і подолання соціально-економічної, ситуаційно-рольової та інших видів дезадаптацій, зумовлених втратою роботи.

Актуальність розвитку професійного навчання безробітних у системі Державної служби зайнятості України підтверджується

збільшенням кількості громадян, які потребують цієї послуги. У контексті основних положень про соціально-педагогічні системи соціокультурний феномен «професійне навчання безробітних» має базуватися на сучасних ідеях, пов'язаних з освітою дорослих. Його успішність значно залежить від зорієнтованості на потреби ринку праці й урахування особистісних прагнень і можливостей безробітної особи.

Результати аналізу дослідження, проведеного в Києві, Запоріжжі й Запорізькій області, свідчать, що понад 90% роботодавців промислово-підприємницької спільноти визнають перспективним упровадження дистанційного навчання для осіб, які працюють, і осіб, направлених на навчання Державною службою зайнятості. Більшість керівників підприємств (67%) зазначила, що така форма здатна забезпечити належну професійну якість, яка є основним критерієм відбору претендентів на робоче місце, і зменшити витрати на перепідготовку й підвищення кваліфікації в середньому на 20-30% (за рахунок мінімізації відриву від виробництва, скорочення витрат на переїзд до місця навчання, зменшення потреби в друкованих навчальних матеріалах тощо) [4, с. 39–42].

Безробітні, які проходять професійну підготовку за направленням Державної служби зайнятості України як специфічна категорія слухачів, потребують урахування особливостей професійного навчання, провідними з яких є: терміни навчання; практична спрямованість навчання; відсутність чітко окресленого виховного процесу.

Такий підхід зумовлено не лише віковими особливостями безробітних і наявністю в них певного професійного досвіду, а й тим, що вони перебувають у процесі пошуку роботи. Останнє має значний вплив на емоційну, мотиваційну й поведінкову сфери таких громадян, тому врахування цих чинників у процесі організації їхньої професійної підготовки зумовлює висунення нових вимог до технологій, форм, методів і засобів навчання.

Висновки. Отже, розв'язання проблеми вітчизняного ринку праці загалом і проблеми безробіття зокрема має відбуватися з урахуванням кращого зарубіжного досвіду. Однак його використання потребує коректності, виваженості, з огляду на соціально-економічні умови й вітчизняну ментальність.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс] // Електронні текстові дані. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (30. 11. 2016).
2. Динаміка та географія безробіття в Україні та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki> (30. 11. 2016).

References

1. *State Committee of Statistics of Ukraine*. Retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]
2. *Dynamics and geography of unemployment in Ukraine and the EU*. Retrieved from : <http://uk.wikipedia.org/wiki> [in Ukrainian]
3. Zaiarna, N. M. (2011). Impact of unemployment on society and socio-economic consequences. *Naukovyi*

3. Заярна Н. М. Вплив безробіття на суспільство та соціально-економічні наслідки / Н. М. Заярна, А. Р. Севрюкова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 309–313.
4. Капченко Л. М. Інформаційно-комунікаційна модель дистанційного професійного навчання безробітних / Л. М. Капченко // Ринок праці та зайнятість населення. – К. : ІПК ДСЗУ, 2014. – № 2 (39). – С. 39–42.
5. Лопатина К. А. Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні / К. А. Лопатина // Управління розвитком. – 2011. – № 16 (113). – С. 85–86.
6. Маршавін Ю. М. Методологічні та прикладні засади визначення економічних втрат від професійного дисбалансу на ринку праці України / Ю. М. Маршавін // Ринок праці та зайнятість населення. – 2013. – № 2. – С. 3–7.
7. Офіційний сайт міжнародної організації праці (МОП) [Електронний ресурс] // Електронні текстові дані. – Режим доступу : Direct News.org.ua>2012/04 bezrobittya-v-sviti.html (30. 11. 2016).
8. Про зайнятість населення: Закон України зі змінами, внесеними згідно з Законом № 406-VII від 04. 07. 2013 р. – Ст. 243. (Редакція станом на 01. 01. 2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (30. 11. 2016).
9. Фатєєнко Н. В. Соціально-економічні наслідки безробіття / Н. В. Фатєєнко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 8. – С. 114–117.
10. Федоренко В. Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи / В. Г. Федоренко // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 4–5.
11. Черныш Т. Сутність та особливості довгострокового безробіття в Україні / Т. Черныш, О. Власенко // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 3. – С. 8–12.
12. Чурилова О. А. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки / О. А. Чурилова // Наукові доробки молоді – вирішенню проблем євроінтеграції: зб. наук. статей у 2 т. – Харків, 2008. – № 12. – С. 182–184.
- visnyk NLTU Ukrainy. Issue 21.2, 309–313. [in Ukrainian]
4. Lopatina, K. A. (2011). The state and directions of doing away with the problem of unemployment in Ukraine. *Upravlinnia rozvytkom*, 16 (113), 85–86. [in Ukrainian]
5. Marshavin, Yu. M. (2013). Methodological and applied foundations of defining economic losses resulting from professional imbalance at the labour market in Ukraine. *Rynok pratsi ta zainiatist' naseleennia*, 2, 3–7. [in Ukrainian]
6. *The official cite of the International Labour Organization (ILO)*. Retrieved from : Direct News.org.ua>2012/04 bezrobittya-v-sviti.html [in Ukrainian]
7. *On population's employment: Law of Ukraine with changes emended according to Law № 406-VII of 04.07.2013. Article 243.* Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> [in Ukrainian]
8. Fateenko, N. V. (2007). Socio-economic consequences of unemployment. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 8, 114–117. [in Ukrainian]
9. Fedorenko, V. H. (2009). The labour market in Ukraine and economic tendencies under conditions of the world economic crisis. *Ekonomika ta derzhava*, 1, 4–5. [in Ukrainian]
10. Chernysh, T., Vlasenko, O. (2006). The essence and special features of long-term unemployment in Ukraine. *Ukraina: aspekty pratsi*, 3, 8–12. [in Ukrainian]
11. Churylova, O. A. (2008). Unemployment in Ukraine: causes, types, consequences. *Scientific works of the youth – to the solution of the Euro integration problems : coll. of scientific articles in 2 vol.* 12, 182–184. [in Ukrainian]
12. Kapchenko, L. M. (2014). Information-communication model of the distant vocational training of the unemployed. *Rynok pratsi ta zainiatist' naseleennia*, 2(39), 39–42. [in Ukrainian]

Рецензент: Аніщенко О.В. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:
Лук'янова Лариса Борисівна
lukyanova_larisa@list.ru
 Інститут педагогічної освіти і освіти
 дорослих НАПН України
 вул. Максима Берлінського, 9
 м. Київ, 04060, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1617>

Матеріал надійшов до редакції 03. 12. 2016р.
 Прийнято до друку 13. 12. 2016 р.

Information about the authors:

Lukianova Larisa Borisyvna
lukyanova_larisa@list.ru
 Institute of Pedagogical Education and Adult Education
 of NAES of Ukraine
 9 Maksyma Berlins'koho St.,
 Kyiv, 04060, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1617>

Received at the editorial office 03. 12. 2016.
 Accepted for publishing 13. 12. 2016.